

zarod. In tako ravnajo vse do jeseni. Dokler se je edino v Mehiki pravi črvec vzgajal, navozili so v Evropo vsakega leta po 880.000 funtov te dragocene robe, ki so jo cenili na 7½ holandežkih forintov. Ako omenimo, da 70.000 suhih črvcev gre na jeden funt, hočemo pojmiti, kakor je razvito bilo to vzgajanje. Humboldt v svojem potopisu spominja, da je še takrat Amerika na leto izvozila črvcev za šest milijonov forintov. Španjolski gospodarji v Mehiki so dolgo časa čuvali svoje nopalnjake tujcem, samo da obdrže jedino v svojih rokah vzgoj črvcev. Prve črvce so morali Španjolcem skrivaj odnesti. Tako se je 1700. l. vkrcal Thierry de Menouville v Mehiko, in je skrivaj dobil na brod nekaj nopalov s črvci, ker jih je hotel razsaditi po francoskih naselbinah. Od tu jih je odpeljal na St. Domingo, ali na nesrečo je buknila tu ustaja, in jih ni mogel posaditi; črvci so poginili. Leta 1806 se je posrečilo Souceylieru, zdravniku francoske mornarice, da je pripeljal na botaniški vrt toulonski žive črvce, no tudi ti so poginili. Leta 1827 so hoteli črvce udomaćiti na Korziki, ali ni se jim sponeslo. Istega leta so prinesli črvce na kanarsko otočje. Stanovniki niso hoteli s prvega nikakor se sprijazniti s to novo kulturo. Mislili so, da so to zelo škodljivi žužki, in so se jih hoteli na vsak način iznebiti. Ali kedar so videli, da so nekateri gospodarji lepih novcev za črvce potegnili, poprijeli so se dela, in tega časa so se nopalnjaki znamenito razširili. Leta 1831 so proizveli kanarski otoki samo 4 klg. črvcev, l. 1832 že 60 klg., a l. 1833 pa 660 klg. Od slej je rasla kultura vse bolje, tako da so l. 1850 dobili 400.000 klg. črvcev ter so tako pretekli samo Mehiko. V istem času so začeli vzgajati črvce tudi v južnej Španjolskeji, in potem so Francozi sklenili, da hočejo tudi v Alžiru nopalnjake zasaditi. Prve črvce so prinesli v Alžir 1831. l., ali neugodno vreme jih je pomorilo. Pozneje je vzela to reč v roke sama francoska vlada, in ko je vojni minister 1847. l. dal na trgo marzeljskem prodati 17 klg. alžirskih črvcev, obrnilo se je na bolje. Leta 1853 so že imeli v alžirskeji provinciji 40 nopalnjakov z 61.500 nopalji, in kilo črvcev so prodajali po 15 frankov.

Kakor smo že omenili, živalic ne pobere preje preden samice začno jajčeca nesti. Čim so samice polnejše, tem več dajo barve, ker so prav jajčeca najpolnejša rudečila. Kedar je čas, razgrnejo pod nopale platno in potem črvce stržejo. Za to delo jemljejo trde ščetke ali top nož. Ako je ugodno leto, morejo se z enega istega nopala trikrat črvci nastrgati. Kedar so črvci nastrgani, pomore jih. Pomečejo jih v vrelo vodo, ali jih nasujejo v posebne peči, kjer jih z vročino pomore in posuše. Po robu, ki v trgovino dohaja, moremo koj spoznati, ali so bile živalice v vodi ali v peči pomorjene. Črvci, katere so v peči posušili, obdrže svojo naravno barvo, ker na njih ostaje beli pepel, ki so ga živi na sebi imeli. Ti črvci so sedaj srebrnastobeli. V vrelej

vodi izgube živalice svoj pepel, in so potem temnorudeče ali črne.

Da se od posušenih črvcev barva dobi, morajo se najpreje v prah smleti. Ta prah je temnorudeč, a ona tvar, ki prahu barvo daje, naziva se karmin. Da se karmin iz prahu dobi, mora se razstopiti v kakej tekočini. V vodi in špiritu se raztaplja v vijoličasto barvo, dočim ga alkalijske tekočine v prekrasno škrlatno barvo raztapljajo. Ta dragocena barva je našla nevarnega tekmeča v anilinskih barvah, katere so mnogo cenejše. Ali vendar se je košenilka obdržala, ker je stanovitejša in ne obledi na solncu, kakor anilinske barve. Črvci, ki v trgovino prihajajo, imajo raznih imen, kakoršne so vrste, finejše ali slabejše, ih kakor so bili pomorjeni, ali v peči ali v vodi.

(Dalje prih.)

Politične stvari.

Grof Taaffe in dr. Rieger.

Kdor se je kaj brigal za naše notranje političke razmere, lahko spozna veliko važnost notranjega miru med velikima strankama na Češkem. Ta mir doseči, je pravi namen in glavna naloga Taaffejeve vlade. Pri tej nalogi podpirala je državno-zborska večina grofa Taaffeja vedno in odkritosrčno, pri tem bili so vedno složni in edini merodajni državniki grof Hohenwart, Groholski, Rieger in drugi merodajni možje državnozbornske večine.

Levičarji, izrekoma Plener, Herbst, Scharschmied, so vedno delali zapreke in hoteli dokazati, da grof Taaffe ni mož za to, da bi dosegel poravnavo, temveč, da se mora Čehom strogo zaukazovati tako, kakor svoj čas z dragonci generala Kollerja. Ko se je minulo leto nenadoma čulo, da je grof Taaffe Nemce in Čehe k sebi spravil v skupni razgovor in kasneje, da so pogoji pomirjenja dognani, je vsak domoljub avstrijski veselo pozdravljal ta uspeh. Toda to veselje ni trajalo dolgo. Nemci ponašali so se, da so dosegli vse, kar so želeli, ne da bi bili kaj žrtvovali in naravno je, da je to vriskanje opozarjalo Mladočeha preiskavati, ali niso bili Staročehi pri razpravah preprizanesljivi. Bistveno niso mogli sicer pomenljivega pokazati, toda eno so vendar našli, da češčina in nemščina v uradih niste enako pravni, ker notranji uradni jezik moral bi po stari avstrijski navadi, ostati nemščina in pri uradnikih bi se ne bilo enako zahtevalo znanje češčine, kakor pa znanje nemščine, to je pokazal razpis služb pri nad sodnji Praški.

In v tem tiči načeloma oni nemščini kot merodajna prednost zahtevan državni jezik, zoper katerega so v lepem soglasji vsi nenemški narodi v državi.

Vladni krogi so navajeni to zahtevo Nemcev podpirati in zato je lahko umevno, da je sila težko sklepu birokracije nasproti prodreti z narodnimi zahtevami v

uradu. Pripoznana je bila laščina najpred zavolj Beneške in Lombardije, pri porodu dualizma pripoznala se je madjarščina in z njo hrvaščina, potem se je potom cesarske naredbe pripoznala Galiciji poljščina in sedaj vrši se borba za češčino, ki ima naravno svoje posledice tudi za slovenščino. Sedaj, ko je ravno to vprašanje na vrhuncu razprav, pokazale so se tudi sedaj merodajne osebe.

Rieger zahteva v imenu vsih Čehov v čeških okrajih brezpogojno češčino kot notranji uradni jezik; privolitev te zahteve je v rokah vladnih tudi za slučaj nasprotovanja Nemcev. Umevno je, da se Taaffe brani, toda izvoliti ima le med češčino in poravnavo, ali pa med nevspehom svojega programa. Rieger in Taaffe se razgovarjata te dni in pričakovati smemo, da se dogovorita.

Naši dopisi.

Dobrova dne 9. avgusta. (Šolsko). Dne 29. julija dokončali smo tukaj 1889/90. šolsko leto brez posebne javne preskušnje. Tega dne bila je ob 7. uri zjutraj šolska sv. maša s „zahvalno pesmijo“, daroval jo je naš p. n. gospod katehet Anton Lesjak. Vsakega razreda otroci zbero se potem v svoji šolski sobi. P. n. gospod župnik Jernej Babnik ogovoril je v vsakem razredu otroke v daljšem primernem govoru, ter jih spodbujal k pridnosti, pobožnemu življenju in spodbudno-lepem obnašanju napram domačim in tujim odraščanim ljudem, da delajo čast sebi, svojim starišem in celi šolski občini, ter da tako postanejo enkrat iz njih dobri pobožni kristjani, uzorni farani in hrabri koristni državljani. Istotako je vsak učitelj z gosp. katehetom vred otrokom dal primernih podukov ta dan, po katerih morejo časno in večno, dušno in telesno, če se bodo po njih ravnali, postati srečni. Prednostno in pohvalno napredujoči učenci in učenke vpisani bili so v „zlato knjigo“ te šole; pohvalili so se javno. Najpridnejši izmed njih bili so obdarovani z „Angeljči“ in „Molitveniki“, drugi pa s podobnicami. Darila ta nakupila sta iz lastnega žepa domača p. n. gg. duhovnika. Slava in hvala jima za to. Razdelila so se šolska naznanila; zapelo se je več mičnih pesmic v vsakem razredu, katerim sklepčna bila je „cesarska himna“. Ob začetku in sklepu opravila se je šolska molitev. Otroci odpustili so se na dom o 1/2 10. uri predpoludnem. M. R.

Iz Ljubljane. — Gospod deželni predsednik baron Winkler, ki je bival nekoliko dni v Beli Peči na počitnicah, vrnil se je minuli petek nazaj v Ljubljano ter je prevzel poslovanje deželnega predsedništva.

— Shod slovenskih pevcev vršil se je v Mariboru minulo nedeljo sijajno. Politična oblastva so prepovedala sijajni vhod v mesto, pa to ni bilo slavnosti nikakor v

kvar, toliko večja postala je vdeležba pevcev, pevkinj in prijateljev slovenskega petja. Prepevanje na vrtu Gambrinove pivarne vršilo se je sijajno v najlepšem redu in med veliko navdušenostjo. Po petju bil je ples. Nasprotni nemški krogi so se poskrili, v mestu samem in v nepristranskih krogih mestnega prebivalstva pa je zapustila slavnost najboljši vtis, prav tako pa so tudi z Ljubljane in od drugod došli gostje saboj vzeli najboljše spomine. Oni nemški krogi, ki se na vse kriplje branijo resnice, da je z Maribora do Trsta dolg postanek za nemški most do Adrije, so se lahko prepričali, da je ta most zidan vkljub nemškemu „Schulverein in Südmarki“ samo na željah in domišljijah prusijanov avstrijskih.

— **Nevihite**: Minuli teden prizadele so nevihte in toča mnogo škode v deželi. Loška okolica in Črnomeljsko-Kočevska meja je po toči hudo poškodovana. Tudi krog Senožec so bile hude ure in na več krajih je blisk povzročil požare in pa pobil živino.

— **„Matica Slovenska“** razglašča nastopni stalni program „Slovenske Besede“, ki je po prejšnjem nekaj prenaprejen: Matice Slovenske odbor je sklenil izdajati znanstven list „Slovenska Beseda“, kateremu naj bi bil glavni namen pospeševati razvoj našega knjižnega jezika ter določiti in utrditi jednotne pravilne oblike v govoru in pismu. V ta namen se je imenovani odbor obrnil do nekaterih slovenskih jezikoslovcev ter skupno z njimi določil bodočemu listu stalni program. Po tem programu se bodo razpravljala v „Slovenski Besedi“ vsa vprašanja, tičeča se slovenske slovnice, katera še niso dognana ali še ne dosti razjasnjena; pri tem se določi, koliko se je ozirati na etimologijo, koliko na zgodovinski razvoj in koliko na fonetiko sedanjega živega jezika. List bode odmenjen slovenskemu jezikoslovju sploh, a najbolj se bode oziral na pravorečnost in jednotno pravilno pisavo. Vse dognane stvari se bodo zbirale, in na podlagi teh beležkov se bode mogla izdati slovenska pravopisna knjižica. „Slovenska Beseda“ bode nadalje pospeševala pravilni razvoj slovenskega besedja v slovarskem oziru in si toraj prizadevala pripomoči v to, da se natančno določijo pomeni besedam, kjer se kaže razlika v rabi, da se strokovno nazivoslovje (terminologija) razvije po svojstvu in pravilih slovenskega jezika in da se jezik obogati iz nikakor še ne povse razkritih zakladov narodnega govora; v ta namen bode list tudi prinašal iz raznih krajev zbirke takih besed, ki so ali sploh manj znane, ali imajo v različnih krajih različen pomen. Najpripravnejši bodo v obče kratki spisi, ki se bodo držali omenjenih mej; sprejemale se bodo pa tudi kritike vseh slovenskih knjig z ozirom na njih jezik. Vse to se bode zgolj stvarno razpravljalo; mirni in stvarni polemiki, katera uči polagoma spoznati resnico, bode „Slovenska Beseda“ na razpolaganje; a izključeno iz nje bode vse strastno in osebno napadanje in pikanje, za kar jamči uredništvo, kateremu je glede tega pridržana pravica, da popravi in zavrže vse, kar bi se ne ujemalo s tem načelom.